

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.05.2017, sp. zn. 29 Cdo 4921/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.CDO.4921.2015.1

Číslo: 134/2018

Právní věta: Zakladatel nadace nemohl postupem podle § 3049 odst. 2 o. z. snížit nadační kapitál v rozporu s ustanoveními § 344 a násl. o. z.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.05.2017

Spisová značka: 29 Cdo 4921/2015

Číslo rozhodnutí: 134

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Nadace (o. z.) [Korporace (o. z.)]

Předpisy: § 3049 odst. 2 o. z.

§ 344 odst. 1 o. z.

§ 347 odst. 1 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání navrhovatelky proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 5 Cmo 49/2015.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Ostravě (dále jen „rejstříkový soud“) usnesením ze dne 2. 12. 2014, č. j. N 280/RD76/KSOS, Fj 90437/2014, k návrhu Nadace OKD (dále též jen „navrhovatelka“) rozhodl o výmazu dvou stávajících členů správní rady, zápisu dne zániku jejich funkce a o zápisu dvou nových členů správní rady (výrok I.) a zamítl návrh na zápis snížení výše nadačního kapitálu a změny výčtu nadačního majetku (výrok II.).

2. V záhlaví označeným usnesením Vrchní soud v Olomouci k odvolání navrhovatelky potvrdil rozhodnutí rejstříkového soudu ve výroku II.

3. Soudy vyšly (mimo jiné) z toho, že:

1) Nadace OKD vznikla ke dni 25. 1. 2008 podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a

nadačních fondech). Jejím zakladatelem byla společnost OKD, a. s. (dále jen „zakladatel“).

2) Původní výše nadačního jmění (500 000 Kč) byla postupně zvyšována až na 53 000 000 Kč; tato výše byla do nadačního rejstříku zapsána ke dni 22. 2. 2011. Nadační jmění tvoří peněžní prostředky uložené na bankovním účtu.

3) Zakladatel rozhodl dne 25. 11. 2014 (ve formě notářského zápisu) podle § 3049 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), o změně nadační listiny, a to mimo jiné i v části výše nadačního kapitálu tak, že se nadační kapitál snižuje (o 52 500 000 Kč) na 500 000 Kč „za účelem přizpůsobení se zákonu a prosazení zájmu na hospodárnějším naplňování účelů nadace“.

4. Odvolací soud, shodně s rejstříkovým soudem, dovodil, že ani cestou změny zakladatelského právního jednání podle § 3049 odst. 2 o. z. nelze obcházet kogentní ustanovení § 344 o. z., podle kterého lze nadační kapitál snížit „nanejvýš o částku odpovídající jedné pětině výše nadačního kapitálu v průběhu pěti let“. Snížení nadačního kapitálu o 52 500 000 Kč přitom „hrubě převyšuje zákonem stanovenou mez“. Odvolací soud uzavřel, že pro navrhovaný zápis změny výše nadačního kapitálu a změny výčtu nadačního majetku do nadačního rejstříku nebyly splněny předpoklady vyžadované zákonem.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podala navrhovatelka dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), majíc za to, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení (dovolacím soudem dosud neřešené) otázky, zda lze postupem podle § 3049 odst. 2 o. z. snížit nadační kapitál ve větším rozsahu, než připouští § 344 o. z.

6. Dovolatelka zdůrazňuje, že nadace vzniklé před 1. lednem 2014 se považují za nadace vzniklé podle nového občanského zákoníku (§ 3049 odst. 1 o. z.). S ohledem na tuto fikci svěřuje § 3049 odst. 2 o. z. zakladateli právo rozhodnout o změně obsahu zakladatelského právního jednání. Jde přitom v kontextu nadačního práva o ustanovení výjimečné, což reflektuje též omezená doba dvou let od účinnosti nového občanského zákoníku, po níž lze tohoto postupu využít.

7. Oproti povinnosti přizpůsobit svá zakladatelská právní jednání nové právní úpravě, zakotvené v § 3041 odst. 2 o. z., upravuje § 3049 odst. 2 o. z. právo (nikoliv povinnost) svědčící pouze zakladateli (nikoliv nadaci samotné). Jeho smyslem je podle dovolatelky umožnit zakladateli korigovat (ex post) svoji historickou vůli, kterou projevil při založení nadace (a kterou odráží zakladatelské právní jednání), a umožnit mu změnit zakladatelské právní jednání nadace do podoby, jakou by mohlo mít, kdyby nadace byla skutečně (a nikoliv jen podle fikce upravené v § 3049 odst. 1 o. z.) založena podle nového občanského zákoníku (tj. s vědomím nové právní regulace). Nejde tudíž o vynucenou reakci na novou právní úpravu, ale o nové nastavení pravidel reflektující změnu právní úpravy.

8. Podle názoru dovolatelky může zakladatel revidovat obsah zakladatelského právního jednání v celém rozsahu, a tedy i ve výši nadačního kapitálu. Ke snížení nadačního kapitálu přitom dochází přímo v důsledku rozhodnutí zakladatele o změně obsahu nadační listiny (zakladatelského právního jednání). Zakladateli je tak dána možnost reagovat na novou úpravu nadačního kapitálu a nadační listiny, která nahrazuje dosavadní úpravu nadačního jmění. Zásadní je především nově zavedené omezení možnosti snížení nadačního kapitálu podle § 344 odst. 1 o. z., jež předchází právní úprava neobsahovala a jež zakladatel před účinností nového občanského zákoníku (či přinejmenším před jeho přijetím) nemohl předvídat. Kdyby mu toto omezení bylo známo, určil by výši nadačního jmění (kapitálu) odlišně. Ustanovení § 3049 odst. 2 o. z. má zakladateli umožnit na tuto změnu reagovat.

9. Pokud by dovolatelka postupovala podle § 344 o. z., dosáhla by snížení základního kapitálu na 500 000 Kč nejdříve v roce 2116, což by bránilo plnění jejího základního poslání.

10. Dovolatelka vyjadřuje přesvědčení, že ustanovení § 3049 odst. 2 o. z. zakládá zvláštní „právní důvod změny pravidel fungování nadace, proti kterému nemůže být namítána obecná úprava těchto procesů s odkazem na svoji kogentnost, protože ta ve vztahu k němu představuje *lex specialis*“.

11. Proto navrhuje, aby Nejvyšší soud změnil napadené usnesení tak, že návrhu na zápis změny výše nadačního kapitálu a změny výčtu nadačního majetku vyhoví.

III.

Přípustnost dovolání

12. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť usnesení odvolacího soudu závisí na vyřešení dovolatelkou otevřené otázky hmotného práva, která nebyla doposud v rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

13. Podle § 3049 o. z. nadace vzniklé podle dosavadních právních předpisů se považují za nadace vzniklé podle tohoto zákona; byla-li nadace zřízena závětí, použijí se § 311 a 312, i když byla závěť pořízena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud řízení o dědictví nebylo ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ukončeno. Byla-li nadace založena jinak než nadační listinou, zejména vydáním statutu, platí pro takové právní jednání a pro jeho změny ustanovení tohoto zákona o nadační listině v rozsahu náležitostí stanovených v § 310 pro nadační listinu (odstavec první). Zakladatel nadace může zakladatelské právní jednání přizpůsobit úpravě nadační listiny podle tohoto zákona, pokud rozhodnutí, kterým zakladatelské právní jednání mění, doručí tomu, kdo vede veřejný rejstřík, u něhož je nadace zapsána, nejpozději však ve lhůtě dvou let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Zemřel-li nebo zanikl-li zakladatel přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, může na návrh nadace změnit zakladatelské právní jednání soud (odstavec druhý).

14. Právní úprava nadací, obsažená v zákoně o nadacích a nadačních fondech a účinná do 31. 12. 2013, byla založena (mimo jiné) na zásadě nezměnitelnosti nadační vůle; po vzniku nadace nebylo možné nadační listinu změnit (srov. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. [29 Cdo 4508/2009](#), a tam citovanou literaturu). Oproti tomu občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014 umožňuje i po vzniku nadace změnit nadační listinu v rozsahu a způsobem, který zakladatel v nadační listině výslovně vyhradil pro sebe nebo některému z orgánů nadace (§ 317 o. z.), a za podmínek § 318 o. z. i tehdy, jestliže si zakladatel právo změnit nadační listinu nevyhradil.

15. Jelikož zákon o nadacích a nadačních fondech takovou možnost nepřipouštěl, neobsahují nadační listiny nadací vzniklých před 1. lednem 2014 klauzule předvídané nyní ustanovením § 317 o. z. Přitom se tyto nadace považují za nadace vzniklé podle občanského zákoníku (§ 3049 odst. 1 o. z.) a s účinností od 1. 1. 2014 jsou bez dalšího podřízeny právní úpravě obsažené v občanském zákoníku. Jestliže by zákonodárce neurčil jinak, mohli by zakladatelé těchto nadací (oproti nadacím zakládaným již podle nové právní úpravy) měnit nadační listinu jen za podmínek § 318 o. z. (ustanovení § 317 o. z. by nebylo pro nadace vzniklé před 1. lednem 2014 využitelné v důsledku absence klauzule umožňující zakladateli nebo některému z orgánů nadace měnit nadační listinu). Takový stav by ovšem zakládal nežádoucí nerovnost mezi nadacemi podle toho, kdy vznikly (byly založeny).

16. Účelem ustanovení § 3049 odst. 2 o. z. je takové nerovnosti zabránit a umožnit i zakladatelům

nadací vzniklých před 1. lednem 2014 změnit obsah nadační listiny ve stejném rozsahu, jako to mohou činit zakladatelé, kteří si tuto možnost vyhradili podle § 317 o. z. Ustanovení § 3049 odst. 2 o. z. tak po omezenou dobu do jisté míry (*cum grano salis*) nahrazuje klauzuli podle § 317 o. z. Zakladatelé nadací vzniklých za účinnosti předchozí právní úpravy současně mohli vtělit do nadační listiny klauzuli předvídanou ustanovením § 317 o. z., a otevřít si tak možnost měnit nadační listinu i po uplynutí dvouleté lhůty upravené v § 3049 odst. 2 o. z.

17. Možnost měnit nadační listinu podle § 3049 odst. 2 o. z. však není neomezená; zakladatel je limitován – stejně jako zakladatelé nadací vzniklých po 1. lednu 2014 – kogentní úpravou obsaženou (mimo jiné) v občanském zákoníku. Jinými slovy, změny nadační listiny, které si zakladatel nemůže vyhradit podle § 317 o. z., zásadně nelze provádět ani podle § 3049 odst. 2 o. z.

18. Nadační kapitál (dříve nadační jmění – viz § 2 odst. 2 větu druhou zákona o nadacích a nadačních fondech) představuje peněžní vyjádření nadační jistiny (§ 337 o. z.). Nadační jistinu tvoří soubor předmětů vkladů do nadace, popřípadě i nadačních darů (§ 336 odst. 1 o. z.) a její celková hodnota musí odpovídat alespoň výši 500 000 Kč (§ 336 odst. 2 o. z.). Údaj o výši nadačního kapitálu je jednou z obligatorních náležitostí nadační listiny [§ 310 písm. e) o. z.] a zapisuje se do nadačního rejstříku (§ 337 věta druhá o. z.).

19. Podle § 344 odst. 1 o. z. nezakazuje-li to nadační listina, může nadace snížit nadační kapitál zkrácením nadační jistiny, pokud to vyžaduje zájem na hospodárnějším naplňování jejího účelu. Snížit nadační kapitál lze nanejvýš o částku odpovídající pětině výše nadačního kapitálu v průběhu pěti let. Snížením nadačního kapitálu nelze přímo ani nepřímo krýt náklady správy nadace.

20. Podle § 347 o. z. o zvýšení nebo o snížení nadačního kapitálu rozhoduje správní rada po předchozím souhlasu dozorčí rady.

21. Z úpravy snížení nadačního kapitálu se podává, že nadace může snížit nadační kapitál pouze způsobem a za podmínek upravených v § 344 a násl. o. z. Zakladatel si postupem podle § 317 o. z. nemůže vyhradit právo změnit nadační listinu v údaji o výši nadačního kapitálu v rozporu s úpravou snížení nadačního kapitálu podle § 344 a násl. o. z. Nelze-li takto změnit nadační listinu podle § 317 o. z., nemůže tak zakladatel učinit ani postupem podle § 3049 odst. 2 o. z.

22. Opačný názor, zastávaný dovolatelkou, by založil neodůvodněnou nerovnost mezi nadacemi podle toho, zda vznikly před 1. lednem 2014 či poté, tedy stav, jemuž má ustanovení § 3049 odst. 2 o. z. zabránit (v právní teorii srov. Ronovská, K.: K postavení zakladatelů nadací a nadačních fondů po rekonstrukci soukromého práva. Právní rozhledy, ročník 2015, č. 22). Odvolacímu soudu lze přisvědčit, že dovolatelka měla možnost reagovat na požadavek občanského zákoníku (v podobě limitů pro snížení nadačního kapitálu) po dobu tzv. legisvakantní lhůty; jakkoliv zákon o nadacích a nadačních fondech neumožňoval zakladateli měnit obsah nadační listiny, o snížení nadačního jmění mohla rozhodnout správní rada [§ 10 odst. 2 písm. g) zákona o nadacích a nadačních fondech].

23. Nejvyšší soud proto uzavírá, že zakladatel nemohl postupem podle § 3049 odst. 2 o. z. snížit nadační kapitál dovolatelky o 52 500 000 Kč.

24. Jelikož se dovolatelce nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí, Nejvyšší soud, který neshledal ani vady řízení, k nimž u přípustného dovolání přihlíží v souladu s § 242 odst. 3 o. s. ř., dovolání zamítl podle § 243d písm. a) o. s. ř.